

Orthodox Co-secretary:

Prof. Dr. Nikolaos **Loudovikos**
Hortiatis 57010
Thessaloniki
Greece / Griechenland
Phone: +30-2310-348004
Telefax: +30-2310-300360
E-mail: nloudovikos@aeath.gr

Catholic Co-secretary:

Dr. Johannes **Oeldemann**
Johann-Adam-Möhler-Institut f. Ökumenik
Leostr. 19 a, 33098 Paderborn
Germany / Deutschland
Phone: +49-5251-8729804
Telefax: +49-5251-280210
E-Mail: J.Oeldemann@moehlerinstitut.de

Київ, 2009 р.

Спільна православно-католицька робоча група святого Іринія проводила своє шосте засідання з 4 по 8 листопада 2009-го року у Києві на запрошення Української Православної Церкви (Московського патріархату). Під час зустрічі з Блаженнішим митрополитом Київським і всієї України Володимиром учасники групи висловили свою вдячність за гостинність та можливість зібратися у стінах Києво-Печерської лаври.

Спільна православно-католицька робоча група святого Іринія складається з 26 богословів: 13 православних і 13 католиків з різних європейських країн та США. Вона була заснована у м. Падерборн (Німеччина) 2004-го року і проводила щорічні сесії в Афінах (Греція), Шевтоні (Бельгія), Белграді (Сербія) та Відні (Австрія). Тема шостої зустрічі Робочої групи була такою: «Перший Ватиканський собор: історичний контекст і значення його положень». Це стало продовженням серії обговорень, під час яких аналізувалося вчення про першість у контексті конкретних прикладів її реалізації. Результати спільних студій були сформульовані у вигляді таких тез:

1. Для адекватного розуміння визначень Першого Ватиканського собору треба враховувати історичний контекст, який справив сильний вплив на формулювання догматів вселенської юрисдикції і непомильності папи. У другій половині XIX ст. перед Католицькою Церквою у Західній Європі поставали проблеми трьох типів: еклезиологічні, що виражалися, зокрема, у галліканізмі; політичні, через зростання державного контролю над Церквою; та інтелектуальні, у зв'язку з новими науковими досягненнями.

2. У галліканізмі (від географічної назви Галлія, тобто Франція) концепція соборності, спрямована на підпорядкування папи соборному розуму, була переглянута і трансформована через додавання наголосу на автономії національних Церков. Галліканські ідеї, особливо поширені у Франції, прибрали подібну форму у феброніанізмі у Німеччині (за ім'ям Фебронія – псевдонімом вікарного єпископа м. Тріра Йоганна Ніколауса фон Гонтайма, 1701-1790 рр.). Як галліканізм, так і феброніанізм були засуджені тогочасними папами.

3. У політичній сфері Католицька Церква опинилася перед лицем, з одного боку, фундаментальних змін у відносинах між державою і Церквою, таких як розрив між тронем і вівтарем у Німеччині, інструменталізація Церкви державою у Франції і в Габсбурзькій імперії (особливо за імператора Йосифа II і його так званої політики «йосифізму») і втрата папських територій в Італії, що значно обмежило свободу діяльності пап. З іншого боку, на Церкві позначалося зростання впливу політичного лібералізму, який в багатьох європейських країнах асоціювався з антиклерикалізмом і секулярною політикою урядів.

4. Інтелектуальні виклики були пов'язані з розвитком сучасних природничих наук, критикою релігії у філософії і мистецтві, й застосуванням історико-критичного методу для аналізу Святого Письма. Ці виклики вимагали переосмислення зв'язку між вірою і розумом.

5. На противагу зазначеним вище явищам, у країнах на північ від Альп виник рух ультрамонтанізму, який робив акцент на потребі перебувати під проводом папи, що жив у Римі «за горами» (*ultramontane*). За Григорія XVI (1831-1846) та Пія IX (1846-1878), папство стало одним з головних акторів в ультрамонтанському русі.

6. Ультрамонтанський рух, підсилений новими засобами комунікації, що уможливили для папських декларацій безпосередній доступ до ширшої публіки, зміцнив емоційні зв'язки багатьох вірян з Римом. Крім цього, позиція Рима посилилася завдяки тогочасній місіонерській експансії, яка релятивізувала важливість національних кордонів. Папа усе більше ставав головною фігурою, що символізувала Католицьку Церкву та з якою асоціювало себе багато католиків по всьому світу.

7. Ультрамонтанізм був не лише реакційним рухом – його також можна вважати формою адаптації Церкви до обмежень тогочасного суспільства. Через реорієнтацію на Рим, яка призвела до зміцнення влади папства, Церква намагалася відповісти на Французьку революцію та її наслідки: зникнення імперської державної церкви, перекроювання мапи французьких дієцезій та усунення з них усіх єпископів.

8. Хоча I Ватиканський собор був здебільшого відповіддю на згадані вище явища західного суспільства, не варто забувати про його східний вимір. Підхід християнського Сходу, який робив більший наголос на правах місцевих Церков, був представлений на соборі усіма присутніми там єпископами Східних Католицьких Церков. Але їхні застереження, як і у випадку меншості латинських єпископів, не були прийняті собором.

9. Через зміни у церковному устрої в XIX ст., викликані політичними причинами, Католицька Церква на Першому Ватиканському соборі посилила владні повноваження папи і надала йому право втручатися у справи місцевих церков заради збереження єдності Церкви у критичні моменти. З протоколів собору випливає, що догмат про універсальну юрисдикцію не перетворює папу на абсолютного монарха, оскільки він залишається обмеженим божественним і природним правом, а також повинен поважати права єпископів і рішення соборів.

10. Перший Ватиканський собор визначав непомильність папи у дуже конкретному сенсі. Папа може виголошувати доктрини віри та моралі непомильно лише за чітко сформульованих умов. Крім того, він не може виголошувати нове вчення, а лише давати більш детальні формулювання доктрин, що вже вкорінені у вірі Церкви (*depositum fidei*). Зв'язок між непомильністю Церкви і непомильністю папи вимагає ретельних досліджень.

11. Через переривання роботи собору внаслідок політичних обставин, він не запропонував завершеної еклезіології, особливо щодо ролі єпископів, митрополитів, патріархів, синодів, мирян тощо. Таким чином, Перший Ватиканський собор не можна вважати остаточним словом в еклезіології. Крім того, вимагає подальших досліджень те, як положення I Ватиканського собору були потім актуалізовані у канонічній традиції і практиці Католицької Церкви.

12. Потрібно розробити словник термінів, що вживаються у документах собору, що давав би визначення таких технічних термінів, як *potestas immediata* і *plenitudo potestatis* тощо, а також пояснював би відмінність нюансів значень, яких слово набуває у латині, греці, і т.д. Крім того, існує проблема перекладу, наприклад, терміну «непомильність», який набув різноманітних конотацій у різних мовах (пор. «непогрешимость» російською, «свобода від помилки» грекою). Це потрібно враховувати у дискусіях щодо непомильності папи.

13. Численні інтерпретації Першого Ватиканського собору у католиків і православних вказують на необхідність розвивати спільну історіографію цього періоду. Згода щодо історичних фактів сприятиме кращому розумінню справжнього значення соборних вчень. До того ж, його вчення має бути наново артикульоване з огляду на потреби сьогодення.

Від імені учасників, обидва секретарі Робочої групи подякували Відділу зовнішніх церковних зв'язків Української Православної Церкви, очолюваному архімандритом Кирилом (Говоруном), за організацію зустрічі, а також благодійній організації «Реновабіс» і Фонду Конрада

Аденауера за їхню фінансову підтримку. На запрошення католицького співголови групи єпископа Магдебурґа доктора Герхарда Файґе, наступну зустріч вирішено провести у листопаді 2010-го року у Магдебурзі (Німеччина). Вона буде присвячена реакції на Перший Ватиканський собор з боку православних і його рецепції у Католицькій Церкві.

